

Livsmedelsverkets nya kostråd

Öppet brev till skolminister Jan Björklund:

Skärp skollagen för bättre kost i förskola, skola och på fritids

Det är bråttom om vi ska lyckas rädda de unga i Sverige från övervikt, ohälsa och dåliga tänder. Förutom individuellt lidande kommer kostnaderna för samhället annars att bli betydande. Sveriges Tandläkarförbund, Skolmatens vänner och Hälsomålet/Centrum för folkhälsa uppmanar nu skolministern att skärpa skollagen.

För att på allvar lyckas vända trenden mot mer näringsmässig och mindre fet och söt mat i alla förskolor, skolor och på fritidshem krävs skärpt lagstiftning på området. Livsmedelsverkets uppdaterade råd för mat i förskola och skola som kommit i dagarna räcker inte.

Idag är var femte barn i Sverige överviktigt – det är dubbelt så många som för tjugo år sedan. Det privata ansvaret i kampen mot övervikten är viktigt och folkhälsominister Maria Larssons förslag om satsningar på föräldrautbildning är föredömligt, men det finns även en annan sida av myntet.

Undersökningar som Sveriges Tandläkarförbund, Skolmatens Vänner och Hälsomålet genomfört visar att endast hälften av landets förskolor hittills följt Livsmedelsverkets rekommendationer för mellanmål och att en lika liten andel av fritidshemmen överhuvudtaget har satt upp mål för mellanmålets innehåll. Vi ser hur skolelever över hela landet går miste om mellanmål med näringsriktigt innehåll – frukt, grönt, spannmålsprodukter och mjölk. Dessutom väljer alltför många elever idag att helt hoppa över skollunchen. Undersökningarna visar även att fritidspedagoger, ofta utan kunskap om näring och livsmedel, är ansvariga för måltiderna på fyra av tio fritidshem.

Det är glädjande att Livsmedelsverket nu har kommit med en uppdatering av råden för bra mat, inte bara gällande skollunchen utan nu även för skolkafeteria och mellanmål på fritids. Men problemet kvarstår – råden ska inte bara finnas, de ska följas också. Tyvärr finner man fortfarande inget stöd i lagen. Den lagstiftning som idag finns för skolmåltider kan liknas vid en skola utan läroplan. Barnen har rätt till måltider, men inte till näringsmässigt fullvärdiga måltider. Det är som en skola utan värden och utan mål för elevernas lärande och utveckling. Frågan är om en positiv utveckling för maten i alla landets skolor ens är möjlig utan stöd av lagar.

Situationen ute i landet ger stöd åt oron. Enligt de ovan nämnda undersökningarna serveras det alltför ofta söta och feta mellanmål på fritidshemmen. Och enligt de svenska näringsrekommendationerna ska tillsatt socker inte utgöra mer än 10 procent av barnens energiintag. Idag kommer cirka 25 procent av barnens dagliga energi från livsmedel som

godis, läsk, snacks och glass. Inte minst är det faktum att många skolor fortfarande erbjuder läsk, godis och andra sötsaker i sina kafeterior en tydlig indikator på att nya och skarpåtgärder behövs.

En genomgång av skollagen lämnar tyvärr mycket att önska. I kap 4, § 4a, täcks området skolmåltider med texten ”Elever i grundskolan skall erbjudas kostnadsfria skolmåltider”. Inga närmare krav på dessa skattefinansierade måltider finns. Inte ett ord om näringsinnehåll. Eftersom skollagen saknar en portalparagraf om hälsa att hänvisa till blir detta extra viktigt. Skollagens paragraf om skolmåltider är vad skolan hade varit utan den 23 sidor långa läroplanen. Paragrafen saknar de krav som säkerställer hälsosam mat i skolan – oberoende av vilken kommun man bor i. Dessutom befarar vi just nu stora nedskärningar inom skolan. Och det är inte förvånande om de områden som löper störst risk att beskäras är just de som inte reglerats i lagtexten. Skolmaten riskerar att drabbas.

De råd som nu tagits fram är en viktig förutsättning, inte bara för att minska den utbredda övervikten utan även för att barnen ska få en rimlig chans att orka med hela skoldagen. Men det krävs mer – vi uppmanar därför skolministern att ta ansvar för innehållet i skolmåltiderna. Denna ståndpunkt stöds även av WHO. Vid ministerkonferensen 15-17 november 2006, där vår svenska folkhälsominister deltog, antogs ett dokument där man bland annat fastslog att det inte är acceptabelt att lägga hela ansvaret för övervikt på individen, samt att ”alla till buds stående styrmedel”, inklusive reglering och lagstiftning, bör användas för att säkerställa resultat i frågan.

Sveriges Tandläkarförbund, Skolmatens Vänner och Hälsomålet/Centrum för folkhälsa uppmanar därför skolministern:

att skärpa skollagen för att säkra näringsmässig kvalitet i förskolans och skolans måltider.

Sveriges Tandläkarförbund
ROLAND SVENSSON

Skolmatens Vänner
ANNICHEN KRINGSTAD

Hälsomålet
EVA CALLMER

Sveriges Tandläkarförbund är tandläkarnas yrkesorganisation och driver sedan några år ett aktivt arbete för att minska konsumtionen av sötade livsmedel i förskola och skola.

Skolmatens Vänner värnar maten i förskolan och skolan och är ett samarbete mellan LRF och de bondeägda livsmedelsföretagen.

Hälsomålet är ett kunskapscentrum, som ingår i Centrum för folkhälsa i Stockholms läns landsting och arbetar för bra och hållbara matvanor bland barn och vuxna.